proLékaře.cz | 6.11.2026

Diabetes mellitus a Ibn Sina známy ako Avicena

Andrea Bukovská[1,2]

[1] Nemocničná lekáreň UN, Martin
[2] Diabetologické edukačné centrum I. internej kliniky JLF UK a UN, Martin, prednosta prof. MUDr. Marián Mokáň, DrSc., FRCP Edin

Avicenna (Abu Ali al-Husayn ibn Abd Allah ibn Sina al--Balkhi ; asi *980–†1037) bol perzský astronóm, básnik, filozof, fyzik, politik, prírodovedec, učenec a vedec, ktorý je považovaný za otca modernej medicíny. Napísal 450 kníh, ktoré koncentrujú širokú škálu vedomostí najmä zo stredovekej filozofie a medicíny. Jeho najslávnejšia kniha napísaná okolo roku 1030 po arabsky *Al-Kánún fi ttibb* poznaná aj v latinskom preklade z 12. storočia ako *Canon medicinae* bola takmer päť storočí štandardnou lekárskou učebnicou na mnohých európskych univerzitách. Zhrnul v nej všetky vedomosti arabskej, byzantskej, gréckej, indickej, perzskej a rímskej medicíny. Popísal všetky známe lekárske odbory, ale pozornosť venoval aj dietetike, fyzioterapii, kozmetike, pohybu, príprave liekov a spoločenskej výchove. V latinčine vyšla asi v tridsiatich vydaniach. Až v pätnástom storočí bol k textu knihy doplnený komentár. Zdravotný systém Avicenna založil na poznatkoch a tvrdeniach Claudia Galéna, ktoré šikovne skombinoval s aristotelovskou metafyzikou, ale aj arabskými a perzskými tradíciami. Avicenna zaviedol arabské pomenovanie cukrovky **abdulab**, čo znamenalo vodné koleso alebo **zalkh et kuliah**, čo znamenalo hnačku obličiek. Veľmi presne popísal jej príznaky, či už nadmerné močenie, nadmerný smäd a podvýživu, ale aj abnormálnu chuť k jedlu, furunkulózu, karbunkulózu, poruchu sexuálnych funkcií, psychické problémy, ale aj dokázateľnú sladkú chuť moča. Zaoberal sa aj diagnostikou a liečbou suchej a vlhkej diabetickej gangrény včítane komplikácií v zmysle amputácie a sepsy. Na liečbu cukrovky odporúčal emetiká a popíjanie čaju z bazy čiernej (*Sambucus nigra*), lipy malolistej (*Tilia cordata*) alebo vŕby bielej (*Salix alba*), u ktorých využíval sudorifické vlastnosti a popíjanie čaju zo senovky gréckej (*Trigonella foenum-graecum*) a kurkumy bielej (*Curcuma zedoaria*), u ktorých preukázal hypoglykemizujúce vlastnosti. Zakazoval používať lieky a potraviny s diuretickým účinkom. Pacientom odporúčal hipoterapiu s miernym trením o koňa. V neskorších štádiách choroby odporúčal iba vlažný kúpeľ a popíjanie aromatického vína. Ako prvý jasne rozlíšil úplavicu cukrovú a úplavicu močovú. V kapitole o obezite popísal nielen patofyziológiu, ale aj komplikácie obezity, včítane amenorey, infertility, náhlej cievnej mozgovej príhody a poruchy sexuálnych funkcií.

Literatúra

<http://www.wdl.org/en/item/4276/>.

<http://www.islamweb.net/emainpage/index.php?page=articles&id=136050>.

Mokáň M, Martinka E, Galajda P et al. Diabetes mellitus a vybrané metabolické ochorenia. P+M: Turany 2008. ISBN 978–80–969713–9-8.

Savona-Ventura C, Mogensen CE. History of Diabetes Mellitus. Elsevier Masson: Issy-les-Moulineaux Cedex 2009. ISBN 978–22–947–0990–6.

Švejnoha J. Vítězové nad cukrovkou. GEUM: Semily 1998. ISBN 80–86256–00–6.

Mgr. Andrea Bukovská
✉ **bukovska@unm.sk**

Diabetologické edukačné centrum I. internej kliniky JLF UK a UNM
www.unm.sk

Doručené do redakcie 19. augusta 2013